

Arkæologi, politik & identitet

Af Henrik Hatt, stud. mag i forhistorisk arkæologi, Moesgaard

Det har gennem mange år været en gængs opfattelse blandt arkæologer, at faget kun kan tages seriøst, hvis det fremstår så neutralt og objektivt som muligt. Holdningen afspejler det grundlæggende videnskabsteoretiske paradigme, som selvfølgelig er nødvendig for at opretholde arkæologiens status som videnskab. Det er derfor problematisk, når videnskabens resultater bliver brugt og formidlet i politisk eller anden offentlig sammenhæng, hvor brugen *ikke* kan forsvares videnskabeligt. For at undgå en sådan situation er det nødvendigt, at fagfolk deltager i den offentlige samfundsdebat og ikke holder sig tilbage af frygt for at bryde den "objektive og neutrale" videnskabelige barriere. En sådan samfundsmæssig medleven kan dog kun realiseres, hvis man er sit eget, og måske især andres, politiske standpunkt bevidst - også selvom man arbejder i videnskabens tjeneste.

Fag som historie og arkæologi adskiller sig fra mange andre videnskabelige discipliner, idet man skaber og arbejder med udtryk og begreber, som mange mennesker, mere eller mindre bevidst, opfatter som identitetsskabende. Det bedste arkæologiske eksempel er nok den videnskabeligt konstruerede tidsperiode "vikingetid" og de associationer, der påhæftes dette begreb. For langt de fleste er det dog oftest samtiden og den nære historie, som tillægges størst eksistentiel betydning.

De arkæologiske begrebers konnotationer *kan* give en større individuel selvforståelse, men har nok i højere grad betydning for opfattelsen af det kontemporære samfund og dets relationer til den øvrige verden. Disse begreber bliver for manges vedkommende, i kraft af tidens sandfærdiggørende effekt, tillagt en nærmest mytisk status. For eksempel vikingernes behornede hjeme. Den mytiske vikingetid, der er kendt af de fleste, ligger således langt fra den arkæologiske virkelighed. En myte, som arkæologer - så vidt muligt - afmytificerer og gør til "sandhed" i kraft af videnskaben. Men for at det mytiske kan behandles som sandhed, betinges også et kendskab til de ofte omfattende videnskabelige rammer, som begreberne er en del af.

Kun derved kan fortiden legitimeres som identitets- og samfundsskabende redskab i det moderne samfund. Hvis ikke man afmytificerer myterne om fortiden, netop der hvor de bliver brugt aktivt i samfundet, risikerer man at miste forbindelsen til fortiden. De myter, der er opstået gennem tiden, er dog stadig interessante, idet de jo netop siger noget om de mellemliggende historiske perioder.

Det skal siges, at der med den mytiske vikingetid her ikke menes den nordiske mytologi, men de associationer begrebet vikingetid har skabt igennem historien.

Mennesket reflekterer først og fremmest sig selv i sin samtid - som imidlertid er et direkte produkt af fortiden. Mange er imidlertid helt eller delvist ubevidste om den historiske baggrund for deres identitetsfølelse. Denne synliggøres dog ofte, når folk bevæger sig rundt i kulturlandskabet mellem fortidsminder. At nogle mennesker ikke bevidst vedkender sig de historiske - og specielt de forhistoriske begrebers værdi for kultur og selvforståelse, gør blot begreberne mere magtfulde. Magtfulde i den forstand, at de, i kraft af tidens kausalitet, vil øve deres indflydelse på nutidige som fremtidige holdninger og beslutningsprocesser uden at blive anskueliggjort og erkendt.

Arkæologer er altså i besiddelse af nøglen til et meget kraftfuldt magtapparat. Det bedste, men lidt slidte, eksempel er selvfølgelig 1930'ernes og 1940'ernes misbrug af arkæologi i Tyskland. Dette misbrug lærte de kommende generationer af arkæologer åbenbart noget af. Man måtte for alt i verden holde sig fra at blande videnskab, samfund og politik.

Denne angst sætter den dag i dag sine tydelige spor i arkæologiens manglende interesse for samtiden. Men hvis ikke arkæologien er samfundsrelevant, risikerer den blot at blive et led i den omfattende underholdningsindustri, som efterhånden er ved at blive kulturbærende. Denne industris fundament er imidlertid funderet i kviksand, hvor flygtige "kulturelle" værdier hurtigt synker ned for at blive erstattet af nye "trends".

Baggrunden for at det nazistiske regime kunne misbruge arkæologien var blandt andet, at størstedelen af arkæologerne ikke så nogen fare i at samarbejde med nazisterne - blot det ikke gik ud over deres videnskabelige virke. Hvorledes det videnskabelige arbejde så blev brugt, var ikke arkæologernes bord. Resultatet blev som bekendt, at de forkerte mennesker fik monopol på definitionen af fortid, "tyskhed" og nationalisme.

På denne baggrund har man i arkæologien oftest taget afstand fra ord, begreber og udsagn, der kan associeres med nationalisme. Denne agtpågivenhed og berøringsangst styrkes ydermere af den nuværende politiske situation, hvor højrefløjspartier forsøger at tage monopol på ”danskheden” og sætter den lig med noget, for mig at se, ganske udansk og ahistorisk. Endnu værre bliver det, når forhistorien bliver brugt som propaganda for sådanne politiske holdninger. Holdninger, som oftest står i skærende kontrast til den arkæologiske opfattelse og slet ikke kan begrundes i forhistorien. Det er paradoksalt, at den værdineutrale og ”objektive” arkæologi, med sin konserverende effekt, blot er med til at styrke og bevare denne situation.

Viden om fortiden har og vil altid blive brugt til at legitimere politisk magt. Det er derfor nødvendigt, at fagfolk med den størst mulige indsigt i og forståelse for fortiden deltager aktivt i den offentlige samfundsdebat. Dette vil medvirke til at nuancere vores syn på det kontemporære samfund og danne en sundere basis og forståelse for fremtiden.

Det er ikke blot nødvendigt at gøre opmærksom på hvor historien bliver misbrugt, men også hvor den negligeres bevidst eller ubevidst. Sidstnævnte er måske endda den mest farlige situation af alle.

En aktiv deltagelse på den politiske og kulturelle arena kan naturligvis ikke lade sig gøre fra et objektivt eller neutralt standpunkt - men det må ikke være en hindring. I så fald har vi intet lært af historien !